

УДК 811.161.2:17.0

Лонська Людмила Іванівна,
кандидат філологічних наук, доцент**МОРАЛЬНО-ЕТИЧНІ ПОНЯТТЯ У ТРАКТУВАННІ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ:
ФІЛОСОФСЬКИЙ І ЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТИ**

У статті проаналізовано основні морально-етичні концепти в філософії Григорія Сковороди, такі як щастя, любов, дружба, доброта, заняття улюбленою справою, повага до батьків і старших та інші.

Ключові слова: *концепт, морально-етичні поняття, щастя, дружба, любов, повага.*

Увага до постаті Григорія Сковороди в українській лінгвістиці зумовлена потребою культурного самопізнання й національно-духовної самоідентифікації. Тому не випадково, що постать філософа цікавила й цікавить представників багатьох наук, зокрема літературознавців, філософів, педагогів, мовознавців. Філософські аспекти аналізу постаті Григорія Сковороди досліджували Д. Чижевський, І. П. Стогній, В. Пісоцький, О. О. Ткачук, Л. В. Ушкалов, С. Л. Йосипенко та інші [14; 11; 5; 7; 9; 12; 13; 14]. Не залишався поза увагою науковців і мовний феномен письменника. Лінгвістичному аналізу творів Г. Сковороди присвятили праці мовознавці І. Білодід, І. Огієнко, М. Жовтобрюх, П. Плющ, В. Русанівський, Ю. Шевельов та інші [4; 6; 16]. Однак названі мовознавці передовсім звертали увагу на мову творів філософа, а не на лінгвістичне вираження морально-етичних концептів, що базуються на філософській основі. Його морально-етичні погляди на життя, людину, природу заслуговують на глибоке вивчення саме під кутом зору лінгвофілософії. Тому проблема є актуальною сьогодні, адже вона охоплює усі сфери духовного життя українського народу, визначає історичний внесок філософа у розвиток української культури загалом.

Останнім часом увага до постаті Г. Сковороди зростає. Крім названих досліджень щодо філософських поглядів і лінгвістичного осмислення його творчої спадщини, в останні десятиліття продовжує з'являтися низка праць, присвячених цій проблемі. Так, О. О. Ткачук звертається до дослідження філософії письменника в контексті філософської думки періоду бароко [12]. Ідею толерантності в етиці Г. Сковороди з'ясує В. Пісоцький, зазначаючи, що «основні здобутки Сковороди з точки зору сучасного гуманістичного розуміння толерантності лежать у царині індивідуальної етики, у добродійності, терпимості як невід'ємної складової цілісної особистості, тоді як соціальне розв'язання проблеми толерантності залишається ще зовсім абстрактним, утопічним і недійвим» [5, 164]. Філософський аспект аналізу творчості Сковороди розкриває Л. В. Ушкалов у праці «Українське барокове богослов'я: 7 етюдів про Григорія Сковороду» [3], С. Йосипенко, Я. Стратій, І. Стогній [7; 11], О. В. Шарапова в дисертаційному дослідженні «Педагогические и морально-этические принципы Григория Сковороды» [5].

Лінгвістичні дослідження останніх років представлено такими працями: Л. А. Софронова «Три мира Григория Сковороды» [10]; Л. П. Гнатюк «Мовний феномен Григорія Сковороди в контексті староукраїнської книжної традиції» [монографія] [3], «Мовна свідомість і мовна практика Григорія Сковороди в контексті староукраїнської книжної традиції» [2].

Мета нашого дослідження – проаналізувати морально-етичні поняття, висвітлені Г. Сковородою у своїй творчості, під кутом зору лінгвофілософії.

Філософська система Сковороди учить жити за вічними законами Бога, Природи, Правди, Добра. У його філософії немає місця злу, печалі, нудьги, скупості. Для письменника філософією було саме життя, головним завданням якого він вважав дух людини, її думки, серце. Його трактування смислу життя базується на визначенні його головної мети: «Кожен має свою мету в житті, але не кожен – головну мету, себто не кожен піклується про голову життя. Один піклується про череву життя, себто усі діла свої скеровує, щоб дати життя череву; інший – очам, інший – волоссю, інший – ногам й іншим членам тіла, інший – одягам й подібним бездушним річам; філософія, або любов до мудрості, скеровує усе коло діл своїх до тієї мети, щоб дати життя духу нашому, благородство серцю, світлість думкам... Коли дух людини веселий, думки спокійні, серце мирне, – то й усе світле, щасливе, блаженне. Оце є філософія» [9, 45]. Філософією Сковороди є щастя людини. На думку його учня і приятеля М. Ковалинського, філософія Г. Сковороди, «оселившись у його серці, дала йому найщасливіший стан, можливий для земнородного» [9, 239]. Сковорода мав моральний авторитет – незаплямоване сумління, тому й не випадково в центрі його уваги – морально-етичні проблеми, основані на релігії й народній моралі.

Сковорода в людині цінував насамперед душу, серце, її внутрішні якості. За словами Д. Чижевського, «для Сковороди центральне в людині не її “теоретичні”, «пізнавчі» здібності, а більш глибоке за них емоціонально-вольове ество людського духа – «серце» людини. Із серця піднімається, виростає і думка, і стремління, і почування. На «серце» людини повинна бути звернена і головна увага моральної чинності людини» [4, 47]

Ключовими для філософа є такі чесноти людини: щастя, любов, дружба, доброта, заняття улюбленою справою, веселощі, розсудливість, турбота, повага до батьків, яким протиставляв лінощі, печаль, нудьгу.

Головна місія Сковороди – створити такий світ, де людина буде щасливою, житиме у згоді з природою, віднайде шлях до «сродної праці», яка зробить для неї життя легким і приємним, а важке – непотрібним. На його думку, лише гармонійні взаємини людини зі світом, правильний вибір життєвого шляху дає щасливе життя. Його ідея «сродної праці» є домінантою його творчості, а відтак провідною лінією української світоглядної ментальності. За словами самого Сковороди, «щаслив, хто сопряг сродную себе // частную должность с общею. Сія есть истинная жизнь» [9, 128]. Його думки перегукуються із вченням Сократа про смисл життя: «Иные на то живут, чтоб есть и пить, а я пью и ем на то, чтоб жить» [9, 128].

Г. Сковорода створює свою концепцію життя і щастя: щастя – це внутрішня гармонія. На його думку, «щастя людини в тім, щоб, пізнавши власні здібності, по них опреділити себе в житті» [9, 63]. Людині, – на думку Григорія Савича, – найважче дається засвоєння найпростіших істин: «Счастье нігде, потому что оно везде» [9, 67], людина може бути щасливою в будь-який час, у будь-якому соціальному стані, щастя у гармонії з собою, у чистій совісті, у пізнанні власної суті.

Для зображення концепту щастя письменник використовує такі мовні засоби: щастя – «ясний свет, красний цвет, мати, доля» [9, 73]. Дефініцію лексеми щастя сучасні лексикографічні праці подають як «стан цілковитого задоволення життям, відчуття глибокого задоволення та безмежної радості, як радість спілкування з ким-небудь, як досягнення, успіх, удача» [1, 1412]. Григорій Сковорода щасливо вважає ту людину, яка вміє користуватися щасливим життям: «Те, що ти прагнеш, з тобою, всередині тебе» [9, 224]. Якщо ти задоволений своєю долею, будеш спокійний: «Не той щасливий, хто бажає кращого, а той, хто задоволений тим, чим він володіє» [9, 337]. Щастя в Сковороди – це і є дружба.

Філософ дорожить друзями, стосунками. На його думку, коли людина має друзів, вона володіє скарбом. І згадує Сенеку, який вважав, що «ніщо так не радує, як вірна дружба» [9, 214]. Далі продовжує філософ: «Людська душа і друг цінніші за все інше» [9, 218].

Дружба – це єдина душа двох людей: «Коли ми хочемо когось назвати справжнім другом, говоримо, що наша душа і його душа одне» [9, 227]. Цінуючи дружбу, Григорій Савич в листі до М. Ковалінського пише, що «друг найліпша прикраса життя» [9, 231]. А дружба, «супроводжуючи життя, не тільки додає втіхи і чарівності його світлим сторонам, але і зменшує страждання» [9, 358].

Поняття добра Григорій Сковорода розглядає як поняття щастя та здоров'я, оскільки щастя для філософа – це «веселість», яка є виявом «здоров'я гармонійної душі» [9, 247].

Доброту людини вважав найвищим Божим даром, тобто, за його словами, «справжньою чистотою друбою» [2, 231].

Важливе місце в Сковороди серед усіх морально-етичних понять займає любов. У сучасних лексикографічних джерелах любов розглядають як «почуття глибокої сердечної прихильності до особи іншої статі; кохання; повага, шанобливе ставлення до людини; внутрішній духовний потяг до чого-небудь» [1, 499]. У розумінні Сковороди, любов «поєднує, будує, творить. Бог – любов. Мертвою є душа, позбавлена істинної любові, тобто Бога. Всі дарунки є ніщо без любові. Що дає основу? Любов. Що творить? Любов. Що зберігає? Любов, любов. Що дає насолоду? Любов» [9, 374].

За Сковородою, любов – це й заняття улюбленою справою, що приносить втіху: «Хто справжньому що-небудь любить, той, доки любимий предмет з ним, не відчуває, здається, від цього особливого задоволення, але як тільки цього предмета не стане, як він вже переживає найжорстокіші любовні муки. Чому це? Тому що коли не любити всією душею корисних наук, то всякий труд буде марним» [9, 213].

У Сковороди любов асоціюється з люблячою душею: «Що може бути солодшим, як коли тебе любить і прагне до тебе добра душа? [9, 218]. Далі Григорій Савич продовжує: «Я не люблю ніякого дару, якщо він не пов'язаний з любов'ю і доброзичливістю» [9, 218]. Душу, яка любить філософа, він цінував більше, за його словами, «ніж піраміди, мавзолеї та інші царські пам'ятники. А що є благороднішим від благородної душі і що є більш вічне? Любов є плодом духовним» [8, 49]. Тобто філософія Сковороди базується передовсім на внутрішньому світі людини, на її моральних якостях, на перевазі духовного над матеріальним. Так, у пісні 12 («Сад божественних пісень») філософ заперечує багатство. «Любов не може бути вічною і міцною, якщо породжується тлінними речами, тобто багатством» [9, 250].

Високою духовністю людську свідомість наповнює, на думку Григорія Сковороди, Бог. В українській етнокультурі лексему Бог конотовано позитивно: його осмислено як вищу сакральну цінність. Не винятком є і Сковорода. У його тлумаченні, «Бог – життя або смерть» [9, 279]. На думку філософа, «хто» бажає вдихати аромат, повинен бути живим, життя наше – Бог, який зігриває нас для чеснот, привабливіше і величніше яких нічого нема. Треба терпіти, треба молитися, і ніколи зло не буде мати більше сили, ніж мудрість» [9, 280].

Призначення людини Сковорода бачить в її обоженні. На думку Дмитра Чижевського, «шлях до обоження йде дивним чином через спустошення душі, через самозменшення, через самоприниження. Тут Сковорода кладе знову в основу своєї теорії христологічну формулу – бо єство його поглядів є утожднення обоження та пониження, що рівне вимозі «наслідування Христу» [14, 72–73]. «Втікай од слави, обіймай самотність, люби бідність, цінуй ціломудреність, дружи з терпеливістю, оселися з смиренням укупі – оце тобі проміння божественного серця» [9, 206]. «Простота, бідність, пониження, зменшення себе у чині і серці, недостаток, переслідування, ганьба – атрибути самоприниження, яке тотожне з самоспустошенням», – вважає Д. Чижевський [14, 73].

У лексикографічних працях тлумачення лексеми Бог вказує лише на релігійний зміст поняття: «Це творець, що створив світ і керує ним та вчинками людей» [1, 58]. Зазначена кваліфікація вказує на функціональну характеристику лексеми, значно більше інформації про конотованість досліджуваного поняття надає Г. Сковорода: Бог – любов, творець, життя, смерть. Усі людські чесноти, викликані любов'ю, – це божий дар. Їх ніхто не може здобути – вони ласка Божа. На думку Григорія Сковороди, «якщо люди позбавлені чеснот, їм лишається тільки заздрити, додаючи до природного нещастя нове, створене самою людиною, тобто порочність душі, яка створюється під впливом звички». «Таким чином, – робить висновок філософ, – люди не гідні любові не стільки з несправедливості природи, скільки тому, що одержані ним від Бога скромні здібності вони псують і, не задоволені своєю долею, заздять, ремствують» [9, 261].

Сковорода як представник української нації переконує нас в тому, що українці – нація віруюча, адже ключовим для нього є концепт Бог як найважливіша ментальна величина, константа будь-яких духовних цінностей людини. На думку Григорія Сковороди, «Господь гордим противиться, смиренным дає благодать» [8, 32], «бідним Бог дає мудрість» [8, 43].

У трактуванні морально-етичних понять Сковорода спирається на Плутона, на його твори про мораль: «Подібно до того, як пшеничні колоски без зерен легко піднімаються серед інших, повні ж і тяжкі, ховаючись спускаються додолу, так і серед людей, хто найпорожніший і позбавлений серйозності, той і найлегше пнеться до почестей, нахабний, його обличчя і хода сповнені пихи і презирства, які не визнають нікого» [9, 266].

Наступними рисами, які повинна мати людина, Сковорода називав доброчесність і мудрість. З цього приводу він закликав піклуватися і дбати про них: «Якщо ти добре посієш в теперішньому, то добре пожнеш у майбутньому, і ніхто з тих, хто придбав святі звичаї, не буде позбавлений у старості своїх заощаджень» [9, 350]. Сам дотримувався сентенції: «У старості пожнеш те, що посіяв у юності», і навчав цього інших.

Серед морально-етичних засад Григорія Сковороди вирізняються ті, які наслідував письменник, базуючись на біблійних заповідях. Тут і заклик поважати батьків, старших, священнослужителів: «Чти отца своего» [8, 23]; «Почитай и служи им [отцу и матери]. Они суть видимые портреты того невидимого существа, которое тебе столько одождает» [8, 23]. Саме шлях до забезпеченого життя лежить через повагу до батьків, учителів.

Однією з моральних чеснот Сковорода називав переживання, турботу про інших. З цього приводу він зазначав: «Ні про що не турбуватися, ні за що не переживати – значить не жити, а бути мертвим, адже турбота – рух душі, а життя – це рух» [9, 218]. «Де турбота, там і радість», – продовжує філософ [9, 218] і додає: «Скупий турбується про золото, страждає через золото, але іноді і тішиться золотом і, щоб тішитись, віддається турботам і радіє втомлений турботами. Так і я люблю тривожитися душею за благополуччя друзів» [9, 218].

Ще одна якість людини – її розсудливість, – на думку філософа, «робить життя приємним, створює найкращий спосіб життя» [9, 251], тому він закликав зберігати закладене в собі джерело спокою душі [9, 251].

Морально-етичним чеснотам філософ протиставляє честолюбство, дратівливість, заздрощі, лестоці, невдоволеність собою, самолюбство, брехливість тощо, називаючи їх людською черню [9, 260]. З цього приводу він зазначає: «Не слід із роздратуванням ставитись до обставин, бо воно не допоможе; добре буде тому, хто правильно використовує існуючий стан речей» (9, 251). Засуджував

лестоші як лицемірне, нещире вихвалання. Ми повинні не відразу в лестошах запідозрити тих, хто хвалить: своєчасна похвала личить другові не менше, ніж осуд» [9, 230]. У 21 пісні «Саду Божественних пісень» письменник зазначає, що «Лутче жити во пустыне, Затворившись во яскине, Пребывать в местах безвестных И не слышать гласов лестных» [8, 28].

Викриває Григорій Сковорода й таку рису людського характеру, як розпушта: «Хто має дух блудливий, своїми нечистими і хтивими розмовами легко передає цей дух своєму ближньому, так і він мені передав цей дух. Дуже важливе значення має, з ким щоденно спілкуєшся і кого слухаєш» [9, 295]. Тому Сковорода в листі до М. Ковалинського закликав його «з юності бути безгрішним» [9, 316], тільки тоді така людина, на думку Сковороди, «буде милою Богові» [9, 316].

Розвінчував печаль, яку назвав дияволом [9, 295], сумніви, вагання, радив діяти впевнено, адже, «якщо вагається розум, то і ти вагаєшся! Де серце повне вагань, там огида і нудьга» [9, 320]. «Розуму, – зазначав Сковорода, – слід додавати те, чим він би міг зайнятися, над чим міг би добре попрацювати. Тоді людина щаслива, коли вона позбавлена нудьги» [9, 320]. Нудьгу називає душевним смутком, а «хто хворіє на це, – говорить Сковорода, – того не можна назвати здоровим» [9, 219]. Нудьгу породжує пересиченість, останню – надмірність, тому закликає свого друга «уникати надмірного неробства» (9, 213).

Отже, морально-етичні проблеми, порушені Г. Сковородою, насамперед відображають внутрішній світ самого філософа, для якого людські чесноти – найвищий щабель духовності людини. На його думку, «поки людина шанує чесноту, доти в її душі панує любов, злагода, і ця любов зростає, подібно до того, як дерево з роками росте і стає сильнішим за смерть» [9, 255].

Морально-етичні погляди філософа є важливими для відродження національної духовності українців, а концепти, відображені в його творчості, є вагомим чинником виховного впливу на сучасне молоде покоління, значущими одиницями в українській культурі, тому подальше вивчення потребує глибокого й усвідомленого дослідження під кутом зору етнолінгвістики, культурології, етики.

Література

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови [уклад. і гол. ред В. Т. Бусел]. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2002. – 1440 с.
2. Гнатюк Л. П. Мовна свідомість і мовна практика Григорія Сковорода в контексті староукраїнської книжної традиції : дис. ...доктора філол наук :10.02.01 / Гнатюк Лідія Павлівна. – К. : Київський національний університет ім. Тараса Шевченка, 2011. – 497 с.
3. Гнатюк Л. П. Мовний феномен Григорія Сковороди в контексті староукраїнської книжної традиції : монографія / Л. П. Гнатюк. – К. : Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2010. – 446 с. ISBN 966-439-26-93.
4. Огієнко І. Історія української літературної мови / І. Огієнко. – Вінніпег, 1949. – С. 117.
5. Пісоцький В. Ідея толерантності в етиці Г. С. Сковороди / В. Пісоцький // Сіверянський літопис. – 1999. – № 1 – С. 157–165.
6. Русанівський В.М. Історія української літературної мови / В.М. Русанівський. – К. : АртЕк, 2001. – С. 131.
7. Сковорода Григорій: ідейна спадщина і сучасність / [упоряд. С. Йосипенко, Я. Стратій відп; ред. І. Стогній]. – К., 2003.
8. Сковорода Г. С. Твори в двох томах. – Т. 1 / Г. С. Сковорода. – К. : АН УРСР, 1961 – 636 с.
9. Сковорода Г. С. Твори в двох томах. – Т. 2 / Г. С. Сковорода. – К. : АН УРСР, 1961 – 623 с.
10. Софронова Л. А. Три мира Григорія Сковороди / Л. А. Софронова. – М. : Индрик, 2002. – 462 с.
11. Стогній І. П. Духовний світ людини у творчості Г. С. Сковороди / І. П. Стогній // Переяславська земля і світ людини. – К., 1998. – С. 176–178.
12. Ткачук О. О. Філософія Григорія Сковороди в контексті української філософської думки періоду бароко: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. «Філософія» / О.О. Ткачук. – К., 1999. – 18 с.
13. Українське барокове богومислення: 7 етюдів про Григорія Сковороду. / Л.В. Ушкалов – Харків : Акта, 2001. – 224 с.
14. Чижевський Д. Нариси з історії філософії на Україні / Д. Чижевський. – К. : Оріє, 1992. – С. 43 – 110.
15. Шарапова О.В. Педагогические и морально-этические принципы Григория Сковороды / Организационно-педагогические условия этического воспитания детей младшего школьного возраста : дис. ...канд. пед. наук./ О.В. Шарапова. – М., 2007. – 18 с.
16. Шевельов Ю. Прологоліна до вивчення мови та стилю Григорія Сковороди / Ю. Шевельов // Поза книжками і з книжок. – К. : Час, 1998. – С. 436.

References

1. Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainскоi movy [uklad. i hol. red V. T. Busel]. – K. ; Irpin: VTF «Perun», 2002. – 1440 s.
2. Hnatiuk L. P. Movna svidomist i movna praktyka Hryhoriia Skovoroda v konteksti staroukrainskoi knyzhnoi tradytsii: dys. ...doktora filol nauk:10.02.01 / Hnatiuk Lidiia Pavlivna. – K. : Kyivskyi natsionalnyi universytet im. Tarasa Shevchenka, 2011. – 497 s.

3. Hnatiuk L. P. Movnyi fenomen Hryhoriia Skovorody v konteksti staroukrainskoi knyzhnoi tradytsii: monohrafiia / L. P. Hnatiuk. – K. : Kyivskiy natsionalnyi universytet im. Tarasa Shevchenka, 2010. – 446 s. ISBN 966-439-26-93.
4. Ohiienko I. Istoriia ukrainskoi literaturnoi movy / I. Ohiienko. – Vinnipeh, 1949. – S. 117.
5. Pisotskyi V. Ideia tolerantnosti v etytsi H. S. Skovorody / V. Pisotskyi // Siverianskyi litopys. – 1999. – № 1 – S. 157–165.
6. Rusanivskyi V. M. Istoriia ukrainskoi literaturnoi movy / V. M. Rusanivskyi. – K. : ArtEk, 2001. – S. 131.
7. Skovoroda Hryhori: ideina spadshchyna i suchasnist / [uporiad. S. Yosypenko, Ya. Stratii; vidp. red. I. Stohnii]. – K., 2003.
8. Skovoroda H. S. Tvory v dvokh tomakh. – T. 1 / H. S. Skovoroda. – K. : AN URSSR, 1961 – 636 s.
9. Skovoroda H. S. Tvory v dvokh tomakh. – T. 2 / H. S. Skovoroda. – K. : AN URSSR, 1961 – 623 s.
10. Sofronova L. A. Tri mira Grigoriya Skovorody / L. A. Sofronova. – M. : Indrik, 2002. – 462 s.
11. Stohnii I. P. Dukhovnyi svit liudyny u tvorchosti H. S. Skovorody / I. P. Stohnii // Pereiaslavska zemlia i svit liudyny. – K., 1998. – S. 176–178.
12. Tkachuk O.O. Filosofiia Hryhoriia Skovorody v konteksti ukrainskoi filosofskoi dumky periodu baroko: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. filol. nauk: spets. «Filosofiia» / O. O. Tkachuk. – K., 1999. – 18 s.
13. Ukrainske barokove bohomyslennia: 7 etiudiv pro Hryhoriia Skovorodu. / L. V. Ushkalov– Kharkiv: Akta, 2001. – 224 s.
14. Chyzhevskiy D. Narysy z istorii filosofii na Ukraini / D. Chyzhevskiy. – K. : Orii, 1992. – S. 43–110. – ISBN № 5-87274-004-2.
15. Sharapova O.V. Pedagogicheskie i moral'no-eticheskie printsipy Grigoriya Skovorody / Organizatsionno-pedagogicheskie usloviya eticheskogo vospitaniya detey mladshego shkol'nogo vozrasta: dis. ...kandidata. ped. nauk./ O. V. Sharapova. – M.. 2007.– 18 s.
16. Shevelov Yu. Proleholyna do vyvchennia movy ta styliu Hryhoriia Skovorody / Yu. Shevelov // Poza knyzhkamy i z knyzhok. – K. : Chas, 1998. – S. 436.

Лонская Людмила Ивановна, кандидат филологических наук, доцент

Морально-этические концепты в толковании Григория Сковороды: философский и лингвистический аспекты

В статье проанализированы морально-этические концепты в философии Григория Сковороды, такие как: счастье, любовь, дружба, добро, занятие любимым делом, уважение к родителям и другие.

Ключевые слова: концепт, морально-этические понятия, счастье, любовь, дружба, уважение.

Lonska Lyudmila Ivanivna, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor

Morality and ethical concepts in the interpretation of Gregory Skovoroda: philosophical and linguistic aspects

The article analyzes the ethical concepts of Hregory Skovoroda's philosophy, such as: happiness, love, friendship, kindness, one likes, respect to parents and golden age.

Attention to the figure of the Hregory Skovoroda in the Ukrainian linguistic conditioned by need of cultural self-cognition and nationally-mental self-identification. That's why figure of philosopher interested and interests of representatives of many sciences, among them: literary scholar, philosophers, educational specialists, linguists. Philosophical aspect of the analyzes of Hregory Skovoroda's figure researched such scientists: D. Chyzhevsky, I. P. Stogniy, V. Pisotsky, O. O. Tkachuk, L. Ushkalov, S. L. Yosypenko and others.

Linguistic phenomenon of the author didn't leave outside attention of the scientists. Linguistic aspect researched such scientists: I. Bilodid, I. Ohiyenko, M. Zhovtobryukh, P. Plushch, V. M. Rusanivsky, Y. Shevelyov and others. Number of the work about Hregory Skovoroda's philosophical looks and linguistic comprehendness of their writings appeared lately.

So, O. O. Tkachuk researches the philosophy of the author in the context of the baroque's period. V. Pisotsky analyzes the idea of the tolerantness in the Hregory Skovoroda's ethics.

Philosophical aspect of their writings' analyzes exposes L. V. Ushkalov, S. Yosypenko, J. Stratii, I. Stogniy, O. V. Sharapova. Today linguistic looks of the Hregory Skovoroda's creation realizes such scientists as L. A Sofronova, L. P. Hnatuk.

But the linguistic realization of the moral and ethical concepts that rest on the philosophical basis is studied not fully. Their moral and ethical looks on the life, person, nature, need of the profound of the studies at the aspect linguistic philosophy culture ethno-linguistic. That's why problem is actual today, because it includes the whole sphere of the Ukrainian people's mental life, determines of his historical contribution at the development in the Ukrainian culture in general.

The aim of this article consists in the analyses of the moral and ethical concepts, such as: good, evil, happiness, love, friendship, occupation by loved hobby, the respect to parents and golden age.

The moral and ethical problems, break by H. Skovoroda, reflect the inside world of the philosopher, for who human quality is the highest level of the mentality of the people.

The God is the one of the main Skovoroda's concepts; it is the highest cultural values of the people. God is love, creator of the life, death.

Moral and ethical looks of the philosopher are impartment for renaissance of national mentality of Ukrainian. There concepts are weighty factor of the modern youth's education of the. The article can

Key words: concept, ethical concepts, happiness, love, friendship, respect for parents